Nekronani kralj I

DANIELA DVOŘÁKOVÁ

POD KRALJIČINIM ŽEZLOM

Elizabeta Luksemburška in Ulrik II. Celjski

1437–1442

1851

Prevedel Andrej Rozman

Nekronani kralj I

DANIELA DVOŘÁKOVÁ

POD KRALJIČINIM ŽEZLOM

Elizabeta Luksemburška in Ulrik II. Celjski

1437–1442

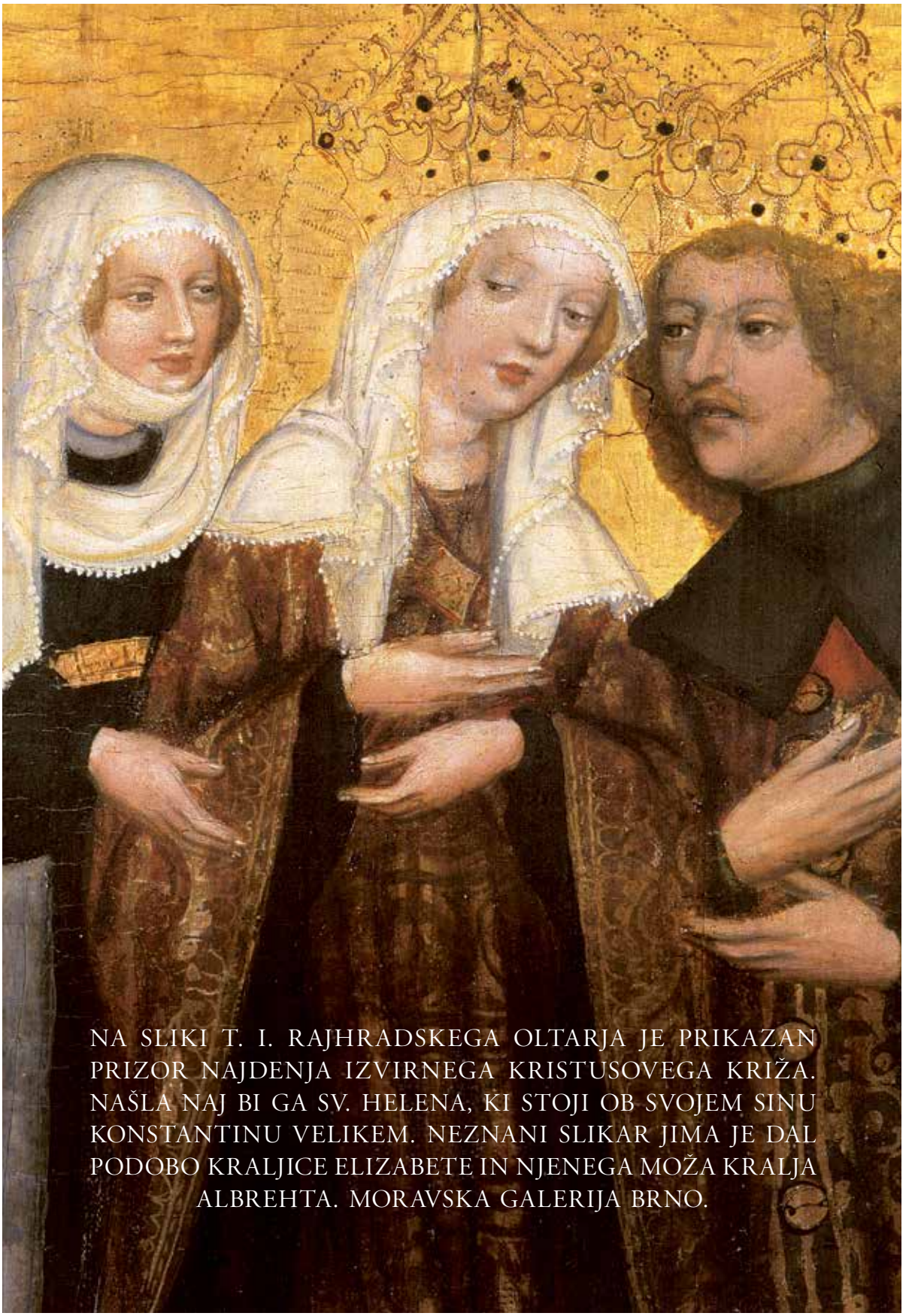
Prevedel Andrej Rozman

1851

Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

KOT AVSTRIJSKA KNEGINJA JE ELIZABETA LUKSEMBURŠKA ŽIVELA KOT VLADARJEVA SOPROGA, POSVEČALA SE JE LAHKO DVORNIM SLAVNOSTIM, GOSTIJAM, SE IZBRANO OBLAČILA IN NADZIRALA VZGOJO SVOJIH OTROK. KOT OGRSKI KRALJICI SE JE NJENO ŽIVLJENJE RADIKALNO SPREMENILO. NAMESTO ZABAV IN REPREZENTANCE SE JE MORALA VOJSKOVATI, NAJEMATI PLAČANCE IN ZBIRATI DENAR. LETA 1439 SE JE S SOPROGOM UDELEŽILA VOJAŠKE ODPRAVE PROTI TURKOM. ALBREHTOV OLTAR S PRIČUJOČIMI SLIKAMI SE NAHAJA V SAMOSTANU KLOSTERNEUBURG.

NA SLIKI T. I. RAJHRADSKEGA OLTARJA JE PRIKAZAN PRIZOR NAJDENJA IZVIRNEGA KRISTUSOVEGA KRIŽA. NAŠLA NAJ BI GA SV. HELENA, KI STOJI OB SVOJEM SINU KONSTANTINU VELIKEM. NEZNANI SLIKAR JIMA JE DAL PODOBO KRALJICE ELIZABETE IN NJENEGA MOŽA KRALJA ALBREHTA. MORAVSKA GALERIJA BRNO.

Tudi na detajlu Albrehtovega krilnega oltarja vidimo podobo Elizabete in Albrehta. Umetnik ju je umestil pod zaščitni plašč Device Marije. Celotna slika je na naslednji strani.

POD ZAŠČITNIM PLAŠČEM DEVICE MARIJE SE NE SKRIVAJO LE KRALJEVSKI PAR IN PREDSTAVNIKI POSVETNE OBLASTI, NA NASPROTNI STRANI KLEČIJO TUDI PAPEŽ, ŠKOF, KARDINAL TER DRUGI PREDSTAVNIKI DUHOVŠČINE IN REDOVNIH SESTER.

KRALJICA PRESTOLA Z ALBREHTOVEGA OLTARJA.
KRALJEVSKI PRESTOL JE ELIZABETI PRINESEL
SAMO NESREČO.

DEVICA MARIJA KOT KRALJICA PATRIARHOV NA ALBREHTOVEM OLTARJU. MORDA SI LAHKO TAKO PREDSTAVLJAMO OBIČAJNA OBLAČILA KRALJICE ELIZABETE.

KRALJICA KNEZOV IN VLADARJEV. ČUDOVIT PRIKAZ RAZKOŠNIH OBLAČIL, BROKATNIH IN SVILENIH TKANIN, OKRAŠENIH Z BISERI IN DRAGIMI KAMNI, ZLATIMI OBROBAMI IN DRAGOCENIMI PASOVI.

KRALJICA NADANGELOV.
ALBREHTOV OLTAR.

KRALJICA PREROKOV Z ALBREHTOVEGA OLTARJA. LIK KRALJA PRESENETLJIVO SPOMINJA NA ELIZABETINEGA OČETA CESARJA SIGISMUNDA LUKSEMBURŠKEGA.

KRALJICA APOSTOLOV. TUDI TA SLIKA PRIKAZUJE VELIKO REALIJ IZ ELIZABETINEGA ČASA, OD KLJUČA NA PASU, RAZLIČNIH OBRAZOV, PRIČESK DO OBLEK IN ROŽ.

TA SLIKA NA ALBREHTOVEM OLTARJU UPODABLJA
DEVICO MARIJO KOT KRALJICO MUČENCEV.

DRAGOCENA UPODOBITEV OBLAČIL VISOKIH
CERKVENIH DOSTOJANSTVENIKOV.
ALBREHTOV OLTAR.

Mati kraljice Elizabete je bila Barbara Celjska. Težko je reči, ali je Elizabeta kdaj obiskala družinski grad v Celju. Če ga je, ga je v otroštvu.
Foto: Jakub Dvořák.

Zadnja tri leta svojega življenja je kraljica z manjšimi odsotnostmi preživela v Bratislavi. Foto: Jakub Dvořák.

Kraljica je obvladovala mesto,
njeni sovražniki pa Bratislavski grad.
Foto: Jakub Dvořák.

Verjetno si lahko takole predstavljamo kraljico Elizabeto v času njenega kronanja za ogrsko kraljico. Prizor je z Albrehtovega oltarja v samostanu Klosterneuburg.

VSEBINA

Uvod – Elizabeta Luksemburška in Ulrik II. Celjski • 23

I Up rodbine. Ulrik Celjski • 27
II Knez, kronan za kralja (1438) • 45
III Kratka vladavina kralja Albrehta (1439) • 95
IV Odločna kraljica (od novembra 1439 do maja 1440) • 151
V Težko leto za Ulrika Celjskega (1440) • 209
VI Boj do zadnje kaplje krvi (1441) • 259
VII Dva zmagovalca, dva poraženca (1442) • 313

Epilog • 363
Zahvala • 369
Viri in literatura • 372
Imensko in krajevno kazalo • 384

UVOD
ELIZABETA LUKSEMBURŠKA IN ULRIK II. CELJSKI

Knjiga *Pod kraljičinim žezlom: Elizabeta Luksemburška in Ulrik II. (1437–1442)* je nadaljevanje monografije *Barbara Celjska: Črna kraljica (1392–1451)*.[1] Glavni protagonist knjige je Barbarin nečak, grof Ulrik Celjski, ki je leta 1435 po smrti starega očeta Hermana II. Celjskega postal predstavnik rodbine. Herman je pripeljal svojo družino med kneze Svetega rimskega cesarstva, čeprav ni dočakal slovesnega trenutka razglasitve. Prvi pokus, da bi grofe Celjske povzdignili med cesarske kneze, se je zgodil leta 1430, pet let pozneje je Herman svoj načrt ponovno oživil.

Koncept listine, s katero je Sigismund Luksemburški rodbino Celjskih povzdignil med kneze, je bil jeseni leta 1435 že zasnovan, toda bolan in star grof je umrl prej, kot so lahko listino sestavili in jo slavnostno razglasili. Slovesnost ob povzdigu Celjskih v knežji stan je bila leto pozneje v Pragi.

Herman se je zavedal, da se mu življenje izteka, že davno je prestopil svoje sedemdeseto leto. Zaključek dolgoletnih prizadevanj za razvoj in napredovanje rodbine je verjetno razumel kot dostojen konec svojega življenja. Svojim potomcem je dinastijo zapustil na višku bogastva in tudi moči. Upov za nadaljnji razvoj rodbine pa ni položil v svojega edinoživečega sina, marveč v vnuka Ulrika, ki ga je že od mladih let vzgajal za vodjo družinskega klana.

Vitezi iz časa Ulrika II. Celjskega. Albrehtov oltar, samostan Klosterneuburg.

Kralj in cesar Sigismund Luksemburški je svojega tasta in prijatelja preživel samo za dve leti. Po Sigismundovi smrti leta 1437 in potrditvi Albrehta II. Habsburškega za ogrskega kralja je bila politična konstelacija za grofe Celjske precej neugodna. Ulrik Celjski je za novega vladarja predstavljal veliko nevarnost, ker je bila njegova teta, vplivna in bogata kraljica Barbara, prevelika ovira za Albrehta, zato jo

[1] Dvořáková, D., *Barbara Celjska. Črna kraljica (1392–1451). Življenjska zgodba ogrske, rimsko-nemške in češke kraljice.* Prevedel Andrej Rozman. Celje: Celjska Mohorjeva družba 2019.

je bilo treba onemogočiti. Odstranitev »stare kraljice«, zaplemba vseh njenih posesti in nazadnje njen beg iz Ogrske, vse to je ogrozilo tudi Ulrika, vendar se je v novih razmerah hitro znašel. Sam kralj Albreht je realno ocenil, da mu bo sovraštvo tako močnega nasprotnika še bolj otežilo že tako zapletene razmere, zato je enaintridesetletnega grofa Ulrika razglasil za svojega zaveznika. Zaupal mu je nekaj zaplenjenih gradov kraljice Barbare in ga imenoval za svojega namestnika v kraljevini Češki. Pozneje je Ulriku obrnil hrbet, vendar se sovraštvo med njima ni imelo priložnosti zares razplamteti, saj je Albreht II. oktobra leta 1439 nepričakovano umrl.

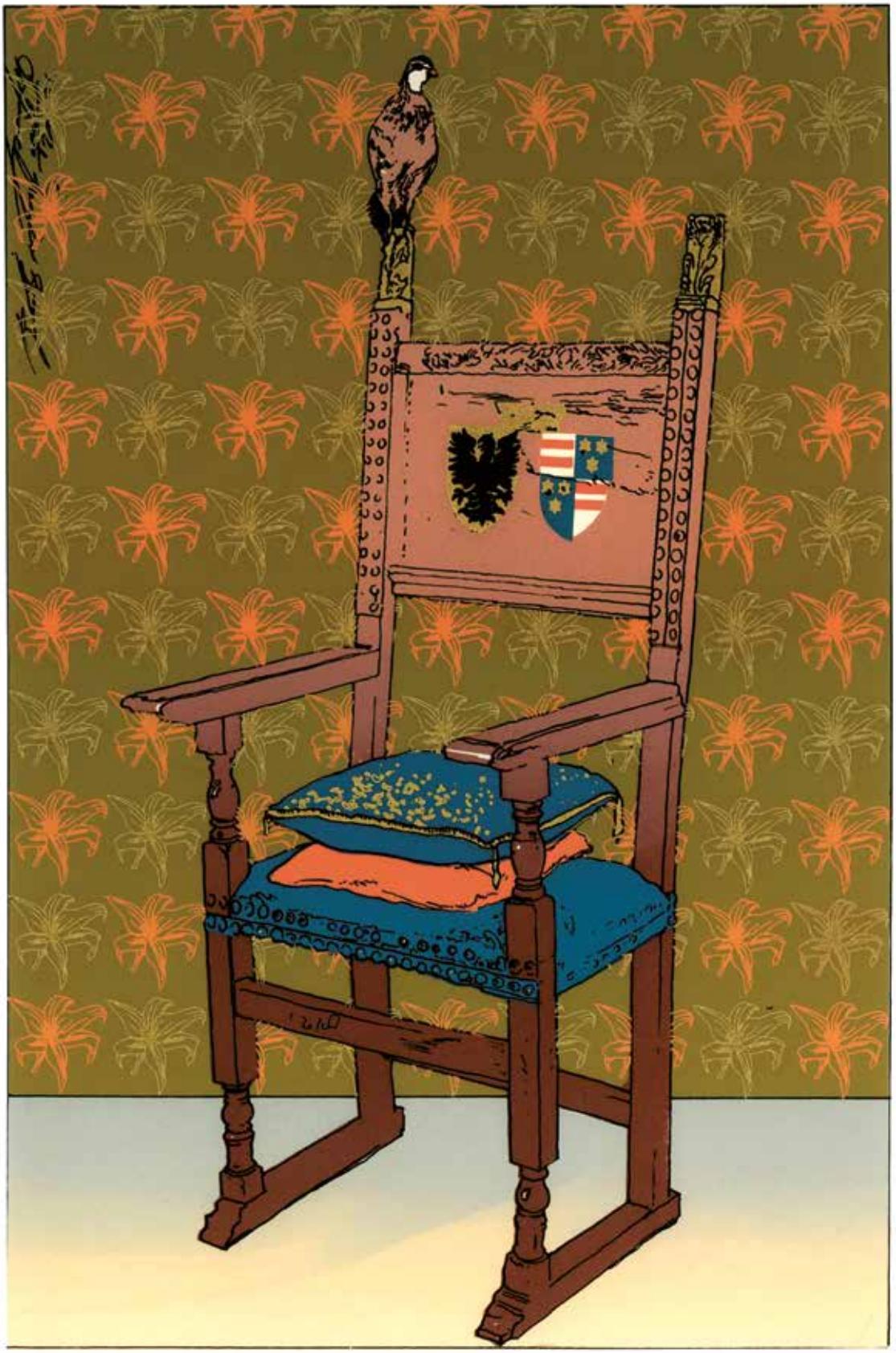
Za Ogrsko kraljevino so nastopili težki časi nestabilnosti in vojn. Deželi je manjkal močan in sposoben vladar. Odsotnost trdne kraljeve moči je odprla prostor za druge velikopotezne igralce. To je bila velika priložnost za izjemno ambicioznega Ulrika Celjskega, ki je želel postati nekronani kralj in siva eminenca kraljevine Ogrske.

Po Albrehtovi smrti je postal svetovalec in podpornik svoje tri leta mlajše sestrične Elizabete, kraljice vdove. Elizabeta je bila v času moževe smrti noseča in je kmalu rodila sina, ki so ga kot trimesečnega dojenčka okronali za ogrskega kralja. Na začetku Elizabetinih prizadevanj za ogrsko krono za sina Ladislava V. Posmrtnika je Ulrik odigral pomembno vlogo. Pozneje so se odnosi med njim in kraljico ohladili, mladi grof Celjski pa se je začel zbliževati z Elizabetinim nasprotnikom in Ladislavovim protikraljem, Vladislavom Jagelonskim.

Po Elizabetini prezgodnji smrti leta 1442, ki ji je sledila tudi smrt kralja Vladislava v bitki pri Varni leta 1444, so se Ulriku odprle široke možnosti, ki jih je v polni meri izkoristil. Postal je tutor nepolnoletnega kralja Ladislava, za določen čas pa tudi glavni kapitan in *de facto* vladar Ogrske. Za ta položaj so si prizadevali tudi Hunyadyji, nepomembna plemiška rodbina, ki se je po zaslugi legendarnega Janosa Hunyadyja zavihtela na vrh družbene hierarhije. V tem boju so nazadnje zmagali, saj so svojega glavnega tekmeca Ulrika Celjskega 9. novembra 1456 v beograjski trdnjavi zahrbtno umorili, z njegovo smrtjo pa je rodbina Celjskih po moški liniji izumrla.

Prvotni načrt za obravnavo celotnega obdobja življenja Ulrika Celjskega v tej knjigi se je kmalu izkazal za popolnoma nerealnega. Velika količina virov in izredno malo zgodovinske literature o tem obdobju, so me prisilili, da sem se odločila napisati trilogijo. Ta knjiga obravnava prvi del Ulrikove zgodbe, del, ki ga lahko označimo za prolog, brez katerega pa ni mogoče razumeti njegove življenjske usode. V knjigi sem se posvetila obdobju od smrti Sigismunda leta 1437 do Elizabetine smrti leta 1442.

Prav kraljica Elizabeta pa je resnična junakinja knjige. Po materi je bila Celjanka, v njej so se tako prepletli geni Celjskih in Luksemburžanov. Elizabeta ni bila le inteligentna, pogumna in izjemna, marveč tudi protislovna ženska, ki se ji zgodovinarji vse do danes niso zares posvetili. Bila je kraljica, ki je v boju niso mogli poraziti niti najmočnejši velikaši kraljestva. V prvem obdobju njenega boja ji je bil v veliko oporo Ulrik Celjski. In morda jo je prav on spodbudil k skoraj brezupnemu spopadu na življenje in smrt.

UP RODBINE. ULRIK CELJSKI

I

Ulrik Celjski se je rodil leta 1406 kot sin Friderika Celjskega in Elizabete Frankopanske. Elizabeta je bila hči Štefana, grofa s Krka, Modruše ter Senja, in matere Katarine iz Carrare, ki je bila italijanske krvi, njen oče je bil vladar Padove. Za zakon Ulrikovih staršev se je dogovoril Herman II. Poroka je bila del Hermanove premišljene poročne politike, s katero je hotel razširiti moč in vpliv Celjskih. Herman II. ni bil le bogato obdarjen s sposobnostmi, marveč tudi s potomstvom, zato je lahko uspešno širil rodbinsko poročno politiko. Skupaj z nezakonskim sinom je imel sedem otrok, štiri sinove in tri hčere. Načrte mu je prekrižala zaporedna smrt štirih izmed njih. Še posebej ga je prizadela izguba ljubljenega sina Hermana, v katerega je polagal velike upe. Leta 1426 je tragično umrl po padcu s konja.[1] Tako je očetu Hermanu – poleg hčera Barbare in Ane – ostal samo en zakonski sin, Friderik, ki pa mu je povzročal celo vrsto težav. Friderik je leta 1422 najverjetneje naročil umor svoje žene, Ulrikove matere, da bi se lahko oženil z mlado ljubico Veroniko Deseniško. Zaradi tega dejanja je oče pobesnel. Neenakovredna poroka z nepomembno plemiško hčerjo je škodovala njegovim večletnim prizadevanjem za rast in politični vpliv celjske dinastije. Mezaliančna poroka, ki je bila sklenjena proti volji očeta, je bila za Hermana Celjskega neodpustljiva žalitev. Družinsko dramo je Herman presekal z umorom Veronike, svojega sina pa je vrgel v ječo. Čeprav sta oče in sin pozneje spor zgladila, njunih odnosov ni bilo več mogoče obnoviti. Friderik Veronikine smrti ni nikoli prebolel, umaknil se je v ozadje, Herman II. pa je začel vse svoje upe polagati v vnuka Ulrika.

Umetniška upodobitev prestola grofov Celjskih z grboma. Celjski triptih, Jerebica (2000). Rudi Spanzel, grafični cikel *Grofje Celjski*.

Barvni sitotisk, 25 cm x 17,7 cm.

Ulrik Celjski je bil v času materine smrti star šestnajst let. Kdove kako je dojemal vse tragične dogodke, ki so prizadeli družino: nasilna materina smrt, očetova

[1] Krones, *Die Freien von Saneck* 2, 10. kap., 77 z nepravilnim datiranjem v letu 1428.

neizpolnjena ljubezen in ječa ter strašna jeza starega očeta. Zelo verjetno je fanta vzgajal prav stari oče. Prva omemba Ulrika je iz marca leta 1426. Florentinski odposlanci, ki so se udeležili državnega zbora na Dunaju, so zapisali, da se je zasedanja 15. marca udeležil »mladi grof Celjski«.[2] Čeprav je odposlanec z besedo »mladi« označil tudi Hermanovega sina, petdesetletnega Friderika, je njegova udeležba na dunajskem zboru malo verjetna, ker je takrat še okreval od resnih zdravstvenih posledic zapora, pozneje pa ga politika niti ni več zanimala. Posvečal se je vodenju rodbinskih posesti in se držal v ozadju. Herman II. je svojemu vnuku posvečal veliko pozornosti in denarja, vsekakor pa si je tudi prizadeval, da bi se mladenič aktivneje angažiral v politiki. Del njegove priprave za vstop na politično sceno nista bila le prisotnost na zasedanjih državnih zborov in bivanje na kraljevem dvoru, ampak tudi veličastno viteško potovanje, za katero je Ulriku denar posodil oče, pa tudi sam kralj po posredovanju žene, Ulrikove tete, kraljice Barbare.

Absolviranje nekaterih velikih romanj v srednjem veku ni bilo samo stvar družbene omike, marveč tudi izobraževanje pripadnikov pomembnih aristokratskih rodbin. Poleg tega so imela romanja politični značaj, z njimi so želeli navezati diplomatske odnose in pustiti odličen vtis na pomembnih vladarskih dvorih. V Ulrikovem primeru je lahko šlo tudi za drugačno motivacijo. Ni izključeno, da je šlo za spokorno romanje, na katero ga je poslal oče ali morda stari oče, ker sta imela oba obremenjeno vest zaradi tragičnih družinskih dogodkov. Verjetno se je Ulrik na romanje odpravil tudi za rešitev duše tragično preminule matere. Že leta 1428 je kartuziji Pleterje podaril vas Brašljevica, ki jo je prejel kot dediščino po pokojni materi.[3] Samostan je ustanovil Herman II. in Ulrikova dodatna donacija samostanu je bila lahko povezana z uvedbo *anniversarija*, torej zadušnice ob obletnici materine smrti.

Konec leta 1429 so postali načrti za viteško potovanje, povezano z romanjem v Santiago de Compostela, realni, Ulrik pa je začel zbirati denar. Prvega novembra leta 1429 si je od očeta za viteško potovanje (*Rittersraus*) izposodil velikansko vsoto, 32 tisoč zlatnikov, za kar je očetu zastavil vse svoje po materi podedovane posesti. Obljubil je, da bo denar vrnil do goda sv. Mihaela (29. septembra) naslednje leto.[4] Razmeroma visoko vsoto, pet tisoč zlatnikov, je Ulriku plačala kraljica Barbara. To vsoto je Ulriku dolgoval Sigismund, poravnala pa jo je Barbara. Potrdilo, da

[2] DRTA 8, št. 378, str. 447: *Conte de Zile il giovane*.

[3] Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega*, str. 226.

[4] Chmel, *Materialien* I., str. 16, št. 56, HHStA AS/85 1429 XI 1. Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega*, str. 226.

Herman II. Celjski
z dvoročnim mečem (1999).
Rudi Spanzel,
grafični cikel *Grofje Celjski*.

Risba, svinčnik na pavspapirju,
48 cm x 35,5 cm.

je Ulrik od Barbare denar prejel, sta izstavila njegov oče in tudi stari oče na gradu Krapina 3. februarja 1430.[5]

In tako se je leta 1430 štiriindvajsetletni Ulrik v spremstvu šestdesetih vitezov odpravil na svoje veliko potovanje. Zanimivo, da se je istega leta na romanje odpravil tudi njegov oče Friderik. Tudi to lahko potrdi predvidevanja o spokornem romanju. Friderik se je odločil za krajšo in manj naporno pot v Rim, h grobu apostolov, medtem ko se je njegov sin odpravil precej dlje. Odločil se je – verjetno tudi zaradi prigovarjanja starega očeta – za napornejše in dražje romanje v Santiago de Compostela, kjer je pokopan sv. Jakob Veliki. Povedati moramo, da je bilo tudi Friderikovo romanje v Rim enako drago kot Ulrikovo svetojakobsko. Na poti domov je grofa Friderika zajel mejni grof iz Ferrare. Iz ujetništva ga je izpustil šele po

[5] HHStA, Rep I, 1430 II 3, Chmel, Materialien I., str. 16, št. 60. Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega*, str. 226.

Barbara Celjska (1999).
Rudi Spanzel,
grafični cikel *Grofje Celjski*.

Risba, svinčnik na pavspapirju,
48 cm x 35,5 cm.

posredovanju njegovega svaka Henrika iz Gorice, ki je za Friderika plačal odkupnino 32 tisoč zlatnikov.[6]

Ulrikovo potovanje se je končalo brez večjih zapletov. Zanimivo, da o tako pomembnem potovanju *Kronika* Celjskih molči. Na srečo nam je poročilo o tem pustil kronist španske *Kronike kastiljskih kraljev*.[7] Od njega izvemo, da je Ulrik potoval v spremstvu šestdesetih vitezov in se marca 1430 ustavil na dvoru Alfonza Aragonskega. Od tam se je odpravil na dvor kastiljskega kralja Juana II. V obeh primerih je Ulrik zavrnil razkošna darila, s katerimi so ga hoteli gostitelji počastiti. To je pojasnil z zaobljubo, ki jo je še pred odhodom sprejel doma, da ne bo od nobenega vladarja na svetu sprejel darila. Edino, kar je pri vladarjih prosil in bil pripravljen sprejeti, so bile insignije njihovih viteških redov. Nesprejemanje daril na viteškem

[6] Krones, *Die Cillier Chronik II*, str. 81, poglavje. 13, Dopsch, *Die Grafen von Cilli*, str. 21.
[7] Odlomek iz 13. poglavja kronike je v izvirniku in tudi slovenskem prevodu objavil Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega*, str. 225–226.

potovanju je bilo del bontona visoke aristokracije. Ko je nekaj desetletij pozneje romal v Compostelo češki plemič Lev iz Rožmitála, je ponujena darila prav tako zavrnil. Burgundskemu vojvodi, ki je visokemu popotniku ponujal drage kamne, oblačila, okrašena z dragulji in biseri, ter druge zaklade, češ naj vzame, kar hoče, mu je češki aristokrat odgovoril: »Obvaruj me Bog, da bi kaj sprejel! S svojimi družiniki nisem prišel sprejemat darov, na pot sem se odpravil, da bi pokazal viteški pogum, z Božjo pomočjo bom potovanje tudi končal. Denar in bogastvo je mogoče zlahka pridobiti, vendar je le dober ugled večen. Za ohranjanje ugleda sem si vse življenje prizadeval in z Božjo voljo ga bom odnesel v grob.«[8]

Da Ulrik Celjski ni sprejemal dragocenih daril, ampak je prosil za sprejem v viteške redove posameznih vladarjev, je sreča tudi za nas zgodovinarje. Samo tako lahko poznamo imena vsaj nekaterih članov Ulrikovega spremstva. Aragonski kralj Alfonz V. je 21. marca 1430 izdal slavnostno listino, s katero je Ulrika in trinajst imenovanih članov njegovega spremstva sprejel v Red lilije in vrča (tudi Red vrča in grifona). Med člani spremstva sta bila Johannes Ungnad, poznejši svetovalec cesarja Friderika III., in grof Franz iz Korbavie, pripadnik rodbine Frankopanov.[9]

Velikonočne praznike je grof Ulrik s svojim spremstvom preživel na dvoru kastiljskega kralja Juana II. v Amuscu. Tudi tu so ga sprejeli z najvišjimi častmi. Grof Celjski je spet zavrnil vse darove, v tem primeru konje, mule, brokatne obleke in druge dragocenosti, prosil je samo za insignije reda zase in za svoje štiri viteze. Kralj je naročil izdelavo znakov iz čistega zlata in jih podaril Ulriku.

Kastiljski kralj je Ulrika v Amuscu, oddaljenem približno štiristo kilometrov od Santiaga, gostil dvajset dni, nato se je Celjan s svojim spremstvom odpravil proti cilju svojega romanja. O njegovem potovanju nimamo nobenih podatkov. Lahko pa ga rekonstruiramo iz več pričevanj tistega časa. Srednjeveški romarji so menili, da ležita Santiago in rt Finisterre, od Santiaga oddaljen dva dni ježe, na koncu sveta, latinsko *finis terrae*. Nemški romarji so to preimenovali v *finsterer Stern*, temna zvezda. Tako se je pojavila napačna, čeprav v srednjem veku zelo razširjena etimologija imena Compostela, ki naj bi izviralo iz latinske zveze *Campus stellae* (polje zvezde, torej polje, kjer se je pojavila zvezda). Bolj izobraženi pisci so se zavedali, da temna zvezda nima s Compostelo nič skupnega, vendar pa niso zavračali predstave o koncu sveta: od rta Finisterre po njihovem mnenju ni bilo nič drugega kot

[8] Šašek z Bířkova, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu* (Dnevnik o potovanju in romanju gospoda Leva iz Rožmitála), str. 42.

[9] Haebler, *Das Wallfahrtsbuch*, str. 44. Avtor je prepisal ime kot Franz graf von Barbavia, kar je nedvomno Korbavia.

samo voda, katere konca ni bilo mogoče nikoli doseči. O podobnem romanju v Compostelo sicer pripoveduje češki plemič Šašek iz Bířkova, ki je opisal potovanje svojega gospoda Leva iz Rožmitála po zahodni Evropi. Na dolgo pot iz Prage vse do »konca sveta« (torej v Compostelo) se je Lev iz Rožmitála odpravil novembra 1465, domov pa se je vrnil leta 1467. Še posebej naporen je bil zadnji del poti po prečkanju kastiljsko-portugalske meje, ker so se morali popotniki v neznosni vročini povzpeti v gore. Gospod Šašek je pripoved o trpljenju na poti dramatiziral z opisom nevarnih živali, ki so tam prežale nanje, svoje opise pa podkrepil še s fantazijskimi vložki. V gorah je bilo po njegovem pričevanju veliko nevarnih kač, škorpijonov in kuščarjev. Kače, kratke in debele, so bile okriljene, tako da so bile podobne netopirjem. Podobno kot netopirji so tudi letale, zasledovale so ljudi in živino ter jih grizle s kljukastimi trni, ki so jih imele na glavi. Tamkajšnji škorpijoni, piše Šašek, so bili veliki kot lovski psi, kuščarji pa so bili malo manjši kot mačke, celo glave so imeli podobne mačjim. Zaradi varnosti so morali gore tako premagovati v največji vročini, ko je bila golazen skrita. Vsak je moral imeti pri sebi terjak. Kdor ga namreč po strupenem ugrizu ne bi takoj použil, ne bi imel nobene možnosti za preživetje, četudi bi si vso tkivo, ki je bilo z ugrizom zastrupljeno, izrezal.[10] Prečenje gora v nečloveški vročini je bilo najtežji del poti, v nadaljevanju pa so izmenjaje potovali z ladjo po krajevnih rekah ali na konjih po kopnem. Ob tem so občudovali drevesa, bogato obtežena z limonami, pomarančami, granatnimi jabolki, mandlji in smokvami. Popotniki so se na poti srečali tudi s portugalskim kraljem. Ponovila se je znana situacija z obdarovanjem: češki gospod je vse dragocenosti zavrnil, portugalskega kralja pa prosil le za dva črnca. Kralj se je njegovi prošnji zakrohotal: »To, kar prosiš, nima nobene vrednosti. Prosi za kaj večjega in vrednejšega, kot sta črnca! Če pa si ju že tako želiš, sprejmi od mene še tretje darilo, opico. V tvoji domovini verjetno nimate črncev in opic, če si jih tako želiš in jim daješ prednost pred vsemi stvarmi.«

[10] *Terjak* je bil eno najdražjih srednjeveških zdravil, njegove korenine segajo v antiko, uporabljali so ga kot protistrup pri zastrupitvi (*antidotum*), pa tudi za zdravljenje različnih bolezni (*panacea*), vštevši kugo. Lahko je vseboval tudi opij in tako zmanjševal bolečino. Središče njegove izdelave so bile Benetke, zato so mu lekarnarji v srednjeveškem Londonu rekli kar »beneški lektvar« (*Venice treacle*). Priprava terjaka je trajala nekaj mesecev s fermentacijo različnih zelišč in drugih dodatkov, vštevši živalskih (npr. nasekani modrasi), ki so jim dodajali med. Včasih so terjak pustili zoreti leta, kar je to dragoceno zdravilo še podražilo. Več o tem Griffin, J. P., *Venetian treacle and foundation of medicines regulation*, str. 317–325. S terjakom se je ukvarjala tudi Fabbri, Ch. N., *Treating Medieval Plague: The wonderful Virtues of Theriac*, str. 247–293, ali Parojčić, D., Stupar, D., Mirica, M., *Theriac: medicine and antidote*, str. 28–32.

Friderik II. Celjski (1998/99).
Rekonstrukcija po lobanji.
Rudi Spanzel,
grafični cikel *Grofje Celjski*.

Svinčnik na pavspapirju,
35 cm x 25 cm.

Prošnja gospoda Leva, ki jo je Šašek zapisal, je žalostno pričevanje o času, ko je tudi v Evropi cvetela trgovina s sužnji. Portugalski kralj je povedal, da njegov brat nadzoruje afriška območja, od koder organizira vojaške odprave za lov na sužnje. Letno jih v kraljevino menda pripelje več kot sto tisoč obeh spolov, ne glede na starost. »In vse, ki jih sem pripeljejo, potem prodajo kot živino. Ker je tu takšna navada, da na trge s črnci prihajajo ljudje iz drugih dežel in jih kupujejo. Kralj ima od prodaje sužnjev večjo korist kot od davkov celotnega kraljestva. Če pa lastnik sužnja krsti, ga ne sme prodati, ampak ga mora obdržati.«[11]

Iz Brage, kjer so češki romarji srečali portugalskega kralja, je bilo do Santiaga komaj trideset milj. Spet so prečkali mejo z Galicijo (Španija). Na poti so se ustavili v španskem mestu Padrón. Še danes je to mesto zadnja postaja do Santiaga po portugalski cesti. V tem kraju so romarji preživeli težke trenutke. Na hribu nad mestom je

[11] Šašek z Bířkova, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu*, str. 97.

stala cerkev in pri njej votlina z zelo ozko odprtino. Po izročilu je tam pridigal sv. Jakob, ki je vedno zbežal v votlino, kadar so ga hoteli neverniki med pridigo kamenjati. Kdor je stopil v votlino, je dobil velike odpustke, potrjene od papeža. Gospod Šašek in nekaj njegovih družabnikov se je tako odpravilo v votlino in večini je uspelo priti tudi iz nje. En član spremstva pa se je v ozki luknji, skozi katero so se spuščali v votlino, zagozdil. Verjetno ni mogel niti dihati in njegovi prijatelji so ga – bledega in pomodrelega – komaj rešili. Po tem dogodku je gospod Lev resigniral nad odpustki in na podobne pustolovščine ni več pomislil.

Na poti v Santiago so gospod Lev in njegovi spremljevalci doživeli še veliko nevarnih pustolovščin, nazadnje pa so srečno prišli v cerkev sv. Jakoba v Santiagu in lahko pokleknili pri grobu apostola Jakoba Velikega. Dovolimo, naj gospod Šašek še enkrat spregovori kot očividec. Kar je videl on, je nedvomno videl tudi grof Ulrik Celjski: »Najprej so nam pokazali grob, v katerem je pokopan sveti Jakob in ki je postavljen prav na oltarju. Na oltarju smo lahko videli tudi meč, s katerim so Jakoba obglavili, meč visi na železni verigi. /.../ Potem so nam pokazali palico, na katero se je svetnik opiral na svojih poteh po svetu, palica je s svincem zalita in pritrjena k oltarju. Romarji so si iz nje rezali treske, tako da bi jo lahko popolnoma raznosili, če ne bi papež pravočasno poskrbel za to, da so jo zalili s svincem. Romarji lahko na njeni spodnji strani vidijo samo železni žebelj in tega se lahko tudi dotaknejo.« V cerkvi, ki jo je Šašek opisal kot temno in mračno, so romarji lahko videli tudi veliko drugih relikvij, ki se jim na tem mestu ne bomo posvečali.[12]

Češki romarji so šli tudi k »Temni zvezdi«, torej na rt Finisterre, od tam pa so se odpravili proti domu. Svoj cilj, konec sveta, so dosegli in napočil je čas za vrnitev: »Naprej ni nič drugega kot voda in široko morje, katerega meje ne pozna nihče, razen sam Bog,« je še zapisal gospod Šašek.

Skozi njegovo pripoved si imamo priložnost ogledati mesta, ki jih je videl tudi grof Ulrik Celjski. Nimamo razloga podvomiti o tem, da je opravil tudi teh zadnjih štirinajst milj, ki ločujejo Santiago do »konca sveta«. V nasprotju s češkimi gospodi se ni odpravil domov. Ulrik je nadaljeval svoje veličastno viteško potovanje. Zaradi vročine, ki jo je na Pirenejskem polotoku zagotovo doživel, se je odpravil na sever, v hladnejše kraje.

Med celotnim potovanjem je bil Ulrik po slih povezan s svojim starim očetom Hermanom, ki je iz Ogrske spremljal pot svojega vnuka in ga vsaj na daljavo podpiral. 14. maja 1430 je odposlanec Nemškega viteškega reda, ki se je s kraljem

[12] Podroben opis doživetij v samem Santiagu Šašek z Bířkova, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu*, str. 105–109.

Sigismundom prav takrat mudil v Ogrski na gradu Šintava, pisal velikemu mojstru reda, da ga je oče kraljice Barbare, grof Herman, prosil, naj pomaga vnuku. V pismu navaja, da je v tem času Celjanov vnuk na viteškem potovanju v Granadi, kar je že samo po sebi zelo zanimivo dejstvo. Zdi se, da se Ulrik na svojem potovanju ni izogibal udeležbi v vojaških akcijah. Granada je bila v tem času muslimanski emirat, španski vladarji in tamkajšnji viteški redovi so se s krajšimi obdobji premirja neprestano spopadali z grenadskimi Mavri. Pri tem so veliko vlogo odigrali tudi prostovoljci iz vse Evrope, ki so za sodelovanje v sveti vojni proti nevernikom lahko dobili križarske odpustke.[13] Ne vemo, ali je Ulrik prišel v času miru, da bi videl slavno Granado s prečudovitimi palačami in prelepimi vrtovi, ali pa se je udeležil katere izmed mnogih vojaških odprav na tem območju.

Iz Granade je Ulrik načrtoval pot v Prusijo k velikemu mojstru Nemškega viteškega reda, od tam pa je hotel pot nadaljevati v Novgorod. Herman je velikega mojstra prosil, naj Ulriku priskoči na pomoč in mu da garantno pismo (glejt). Obenem ga je prosil, naj mu po vnuku pošlje dobre lovske sokole.[14]

O tem, kakšno je bilo Ulrikovo potovanje iz Prusije v Novgorod in kaj je na poti doživel, nam bo pomagal pojasniti popotniški dnevnik Ulrikovega sodobnika, francoskega diplomata Guilleberta de Lannoya, ki se je na to pot odpravil nekaj let prej, leta 1413. Podobno kot Ulrik se je tudi on udeležil bojev z Mavri v Granadi, ki jo je prav tako obiskal. V Prusijo ga ni gnala samo radovednost, marveč tudi hrepenenje po junaških dejanjih v boju s pogani. Nemški viteški red si je prizadeval za pokristjanjenje območja, ki je bilo podrejeno poljskemu kralju in litovskemu velikemu knezu. Plemiči iz vse Evrope so prihajali sem, da bi izpolnili svoje romantične sanje o križarskem pohodu na pogansko ozemlje.[15] Pogumnejši so iz Prusije pot nadaljevali na severovzhod vse do daljnega Novgoroda, kjer so se srečali s pravo rusko zimo. Guillebert de Lannoy jo je zelo sugestivno opisal, zaradi prehudega mraza pa je potovanje tudi predčasno končal. Kot pravi, so med ježo skozi globoke gozdove lahko slišali, kako zaradi neznosnega mraza od vrha do tal pokajo drevesa. Videti je bilo konjske fige, ki so v trenutku, ko so padle na tla, zmrznile. Spremstvo je potovalo s sanmi, spali pa so tudi pod vedrim nebom. »Ko smo v tej stepi prenočili, smo imeli zjutraj brado, obrvi in tudi trepalnice od dihanja tako zmrznjene, da smo komaj uspeli odpreti oči,« se je spominjal Guillebert. Bil je priča, kako je v glinenem loncu, napolnjenem z mesom in vodo, ki so ga potniki zjutraj

[13] De Lannoy, G., *Cesty a poselstva*, str. 16.
[14] Prochaska, A., *Codex epistolaris Vitoldi*, str. 902.
[15] De Lannoy, G., *Cesty a poselstva*, str. 17.

Veronika Deseniška (2001). Rudi Spanzel, grafični cikel *Grofje Celjski*.

Oglje na papirju, 70,5 cm x 101 cm.

postavili na ogenj pri bregu nekega jezera, voda na eni strani lonca vrela, na drugi pa zmrzovala. Ko je zjutraj prijel srebrna kozarca, ki ju je zvečer napolnil z vodo, sta mu primrznila k roki. Na trgu v Novgorodu, tako piše, zaradi hudega mraza niso prodajali ničesar živega: ribe, svinjina, govedina, perutnina – vse je bilo mrtvo in zmrznjeno.[16]

Čeprav so prebivalci ogrske kraljevine poznali ostre zime, se s takšno, kot je bila v Novgorodu, zagotovo še niso srečali. Škoda, da o potovanju Ulrika Celjskega nimamo vsaj kratke omembe. Če je že bil v Novgorodu, je tja gotovo potoval v zimskih mesecih, ker je bil še maja 1430 v Grenadi, junija pa se je že vrnil v Ogrsko. Tu so ga čakale pomembne naloge, kralj Sigismund ga je namreč v času svojega bivanja v Nürnbergu, junija 1431, imenoval za svojega namestnika s polno kraljevsko močjo v Furlaniji, kamor je pripravljal vojaški pohod.[17]

Večletnim prizadevanjem Hermana II. Celjskega, da bi si vzgojil naslednika, ki bi postal glava rodbine, je v začetku tridesetih let dobro kazalo. Ulrik je izpolnjeval

[16] De Lannoy, G., *Cesty a poselstva*, str.146–147.
[17] DRTA 10, str. 313–314.

vse zahteve. Herman je moral mlademu grofu le še poiskati primerno nevesto in tako zagotoviti nadaljevanje rodbine. Enako kot pri Ulrikovem očetu Frideriku si je to odločitev tudi zdaj Herman pridržal zase. Stari grof je nadaljeval svojo uspešno ženitovanjsko politiko, ki bi lahko v prihodnosti grofom Celjskim prinesla kraljevsko krono. Dotlej se jim je to posrečilo samo v primeru dveh ženskih pripadnic rodbine, Hermanove hčere Barbare, ki so ji glavo krasile ogrska, češka in nemška krona, ter njegove nečakinje Ane, ki je postala poljska kraljica. Poročne mreže, ki bi enkrat pripomogle k vzponu rodbine, je Herman pletel vse svoje življenje. Poleg Frankopanov na Hrvaškem, Gorjanskih v Ogrski (Nikolaj Gorjanski je bil poročen s Hermanovo hčerjo) je bil pozoren tudi na vladarski dinastiji v Bosni (Kotromanić) in Srbiji (Branković). Leta 1427 je Herman sklenil sporazum z bosanskim kraljem Štefanom Tvrtkom II. Kotromanićem o vzajemnem nasledstvu. Če bi Kotromanić umrl brez potomcev, bi grof Celjski sedel na bosanski prestol. Ta pot se je izkazala za neperspektivno, ker se je leto pozneje Štefan Tvrtko poročil z Dorotejo Gorjansko. Drugo železo v ognju je bila Srbija. Tamkajšnji vladar, ki se je kitil z naslovom »despot« (*despotus Rasciae*), je bil takrat Đurađ Branković, nečak in naslednik Štefana Lazarevića.[18] Naslov despot je bil v bizantinski tradiciji zelo čislan in ugleden, Đurađ Branković pa je bil nedvomno izjemna zgodovinska osebnost. Zgodovinar John Jefferson ga je primerno okarakteriziral kot moškega, ki si je upal s potapljajoče se ladje preplavati med Scilo in Karibdo. To je pomenilo, da mu je uspelo vladati nad ostanki srbske kraljevine, ki jo je na eni strani ogrožala ogrska kraljevina, na drugi pa Osmansko cesarstvo.[19] Đurađ Branković je bil zadnji srednjeveški vladar Srbije, vladal je skoraj trideset let, vse do smrti leta 1456 (v starosti približno osemdeset let). Odraščal je v nenehnih bojih, njegove življenjske usode so ga tako utrdile, da je v štiridesetih letih postal ne le najstarejši, ampak tudi najizkušenejši vojaški in politični vodja na Balkanu. V vojni za razdelitev moči v Srbiji se je spopadal že s svojim stricem Štefanom Lazarevićem, ki je leta 1427 po padcu s konja tragično umrl, Branković pa je postal njegov naslednik. Po bitki pri Golubcu so Turki veliko srbskega ozemlja okupirali, zasedli so mesti Niš in Kruševac. Srbski despot si je prizadeval za ohranitev *statusa quo*. Da bi preprečil vse močnejši pritisk na Srbijo, je turškemu sultanu Muratu II. za ženo ponudil svojo desetletno hčer Maro. Poleg tega je sultanu plačal letni tribut petdeset tisoč zlatnikov, v nujnem primeru pa mu je zagotovil še dva tisoč konjenikov, ki jim je poveljeval sam ali njegovi sinovi. Drugo hčer je dal za ženo Ulriku Celjskemu, nečaku kraljice

[18] Naslov despot je Štefan Lazarević dobil leta 1402 od bizantskega cesarja.
[19] Jefferson, J., *The Holy Wars*, str. 140.

Barbare, s čimer je postal sorodnik ogrske kraljevske družine. Celjskim je to prinašalo upanje, da bodo nekoč lahko nasledili srbsko krono.

Poročne pogodbe o poroki Ulrika Celjskega in Katarine Branković sta sklenila Đurađ Branković in Herman II. Celjski leta 1433. O tem, da so bile pogodbe sklenjene že leta 1433, poroča burgundski vitez Bertandon de la Brocquiére, ki se je leta 1433 iz Jeruzalema preko Ogrske kraljevine vračal domov v Francijo. Na poti se je srečal tudi z Đurađom Brankovićem, opisal ga je kot postavnega, lepega moškega, ki je bil v tistem času star približno oseminpetdeset ali šestdeset let. Bertrand poroča, da je bila ena despotova hčer poročena s turškim sultanom, druga pa z grofom Celjskim.[20]

A v tem času je bila druga Brankovićeva hčer z grofom Celjskim le zaročena. Poroka je bila šele naslednje leto, 20. aprila 1434, na despotovem dvoru, kot nam o tem poroča srbski kronist. Nevesta je bil takrat stara petnajst let, ženin pa skoraj trideset. Grofje Celjski so se morali strinjati, da bo Katarina ohranila pravoslavno vero. Nevesta je tako v novi dom v svojem spremstvu pripeljala pravoslavne duhovnike in ni nikoli postala katoličanka. *Kronika* Celjskih poroča, da je imela svojega duhovnika in kaplana ter se je le redkokdaj udeležila latinskih maš.[21] Zakon ni bil srečen. Najbrž tudi zaradi prezgodnjih smrti dveh sinov, Jurija, rojenega leta 1436, ki je dobil ime po starem očetu po materini strani, in Hermana, ki se je rodil leta 1439, ime pa je dobil po starem očetu po očetovi strani. Samo hči Elizabeta je odrasla.[22]

Na Ulrikovi poroki leta 1434 je manjkal najuglednejši gost – kralj, takrat že cesar Sigismund Luksemburški. Po rimskem kronanju leta 1433 je odšel na baselski koncil, domov v ogrsko kraljevino pa se je vrnil šele konec leta 1434. Nastanil se je v Bratislavi, kjer je s krajšimi premori preživel skoraj celotno leto 1435. Tu je 8. marca izdal t. i. Veliki dekret, s katerim je v prvi vrsti hotel obnoviti red v Ogrski. Kralj se je zavedal, da sta se med njegovo odsotnostjo v deželi razpasla anarhija in samoljubje ogrskih gospodov. V dekretu o tem odkrito govori, novi zakoni pa naj bi »zatrli nebrzdano drznost moči, povezano s človeško nepremišljenostjo«, in obnovili »nedotakljivost zakona, ki ga s kaznivimi dejanji kršijo različni gospodi«. Po njegovih besedah je Sigismund ob svoji vrnitvi iz tujine v Kraljevino Ogrsko

[20] Brocquiére, B., *Travels to Palestine*, str. 278–279.
[21] Spremić, M., *Despot Đurađ Branković*, str. 206.
[22] Prav tam.

našel deželo v obupnem stanju, »spodkopano s krivicani in nasilnimi kršitvami spokoja in miru«.[23]

Sigismund je v Bratislavo povabil tudi Hermana II. Celjskega (verjetno skupaj s sinom in vnukom), da bi ga slovesno povdignil v rimsko-nemškega kneza.[24] Osnutek listine o imenovanju je bil datiran 27. septembra, toda prej kot bi lahko bila listina objavljena in dejanje slavnostno razglašeno, je 13. oktobra 1435 Herman v Bratislavi umrl.[25] Telo pokojnega grofa, ki ni doživel, da bi postal knez, so odpeljali v kartuzijo Pleterje, kjer je našel kraj svojega zadnjega počitka.

Težko rečemo, s kakšnimi občutki je Sigismund sprejel smrt svojega starega prijatelja in tasta. Zagotovo je bila to zanj težka izguba, Herman ga je spremljal skoraj vse življenje. V Bratislavi je Sigismund reševal veliko pomembnih problemov, njegova vročična dejavnost zadnjih dveh let kaže na to, da je slutil bližajoči se konec svojega življenja. Njegovo zdravstveno stanje se je slabšalo, kljub temu pa je bil aktiven na vseh področjih. V Bratislavi je vladar izdal že omenjeni Veliki dekret, svoj veliki reformni projekt, ki pa zaradi njegove prehitre smrti ni bil uresničen. Rešil ni niti problema umika husitskih posadk iz Ogrske in ponovne vzpostavitve miru v deželi. Po porazu skrajnih husitov v bitki pri Lipanih so se politične razmere radikalno spremenile, umik sovražnikovih posadk je bil samo še vprašanje kratkega časa in prej stvar dogovora (bolje rečeno odškodnine) kot vojne. Za to pa je Sigismund potreboval veliko denarja. Velik del proračuna je moral žrtvovati tudi za obrambo južne meje kraljevine, ki so jo neprestano napadali Turki. Pri tem so mu na pomoč priskočili tudi grofje Celjski, Ulrikov oče Friderik je decembra 1435 kralju posodil 1100 zlatnikov.[26]

Na začetku aprila 1436 je Sigismund odpotoval v Szeged, da bi tam še pred odhodom v kraljevino Češko organiziral obrambo proti Turkom.[27] Kralja je čakala še ena težka naloga, doseči sporazum med koncilom in husitsko delegacijo o sprejemu kompaktata, ki bi mu odprla pot k dokončnemu priznanju za češkega kralja. Na državnem zboru v Székesfehérvárju (Prestolni Beli grad) decembra 1435 je češki strani Sigismund obljubil naslednje zasedanje v Jihlavi. Prvotni termin so zaradi njegove prezaposlenosti na jugu Ogrske dvakrat prestavili, nazadnje so za zasednje

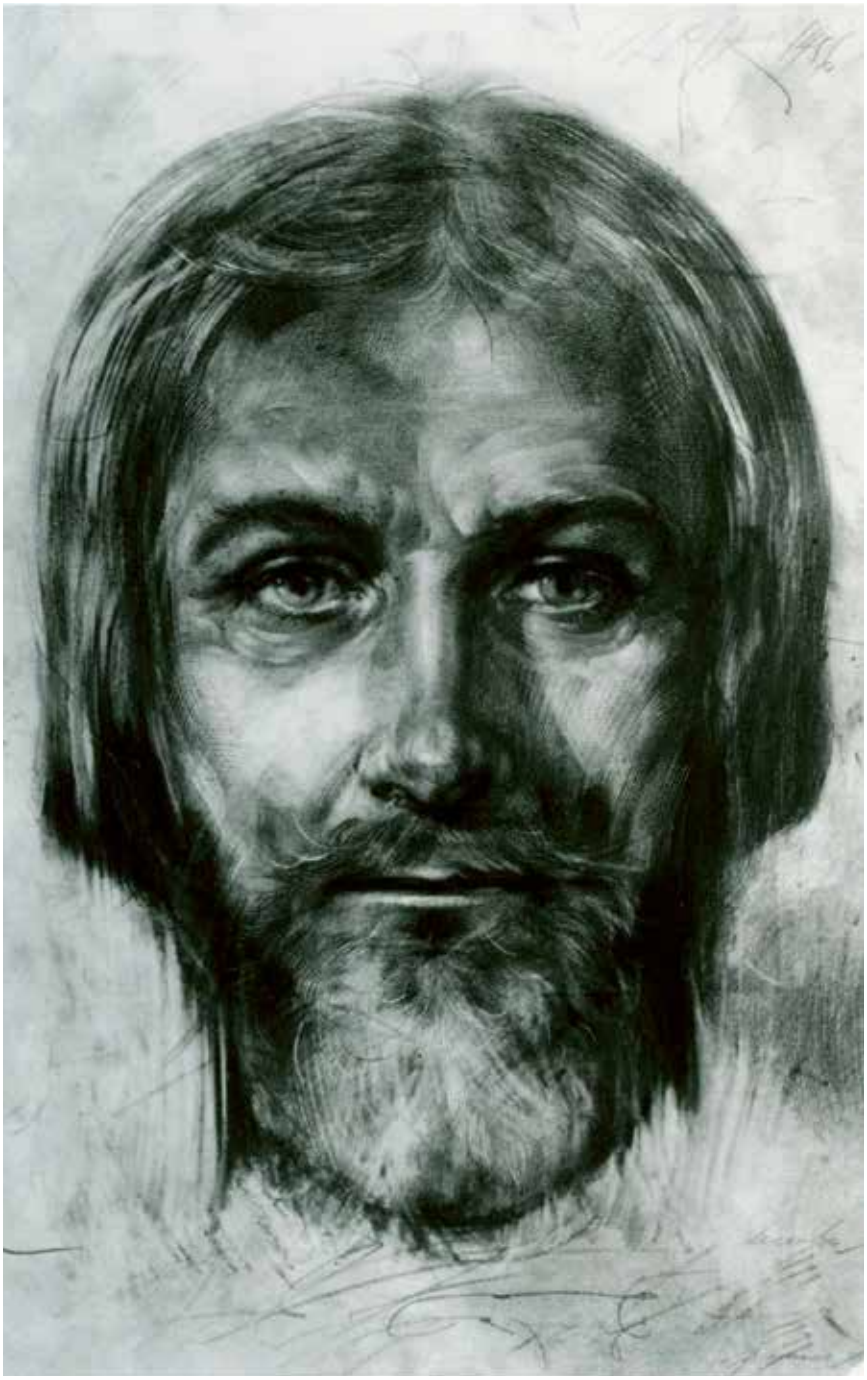
[23] DRH I, str. 258.

[24] Krones, *Die Freien von Saneck*, II, poglavje 14, str. 81.

[25] Prav tam, str. 82, z napačno letnico smrti 1434. O načrtovanem povišanju Hermana II. Celjskega v Bratislavi leta 1435 glej Dopsch, *Die Grafen von Cilli*, str. 22, in Zawadszky, *Die Cillier*, str. 94.

[26] DL 12 785.

[27] Janssen, I., str. 409, bivanje Sigismunda v Szegedu je dokumentirano 23. aprila 1436, Engel, Tóth, C., *Itineraria*, str. 130.

Ulrik II. Celjski (1998/99). Rekonstrukcija po lobanji. Rudi Spanzel, grafični cikel *Grofje Celjski*.

Svinčnik na pavspapirju, 35 cm x 25 cm.

v Jihlavi določili začetek julija 1436. Tja je Sigismunda spremljala tudi kraljica Barbara, njun končni cilj je bila Praga. V njunem sprevodu je bil tudi Ulrik Celjski.

V Jihlavo je kraljevski par prispel 5. junija 1436. Po opisu odposlancev baselskega koncila se je Sigismund v Jihlavo pripeljal v odprtem vozu, na katerem se je peljal skupaj z ženo.[28] O prihodu kralja v Jihlavo 5. junija je že naslednji dan poročal tudi bratislavski župan Štefan iz Rozhanovcev v pismu, naslovljenem mestu Bratislava.[29]

Pogajanja v Jihlavi so bila zadnja postaja na Sigismundovi trnjevi poti k priznanju za češkega kralja. Šele 5. julija 1436, mesec po prihodu v Jihlavo, so se vse strani končno sporazumele in nastal je »vrhunec celotne husitske dobe« – slavnostna razglasitev kompaktata, sporazuma, ki je zagotavljal versko svobodo za privržence keliha.[30] Iz cerkve se je na dan po slavnostni razglasitvi Sigismund skupaj s kraljico Barbaro dobro razpoložen odpravil peš v svoje stanovanje, česar zaradi njegove bolezni že dolgo nihče ni videl.[31] Potem ko so prinesli češke kraljevske insignije in arhiv iz Ogrske, so 14. avgusta 1436 na jihlavskem trgu Sigismunda slavno sprejeli za češkega kralja.

Iz Jihlave je Sigismund skupaj z Barbaro in številnim dvorom odšel v Prago, kamor so prišli 23. avgusta 1436.[32] Kralj in cesar se je vrnil v mesto, ki ga je nazadnje zapustil pred več kot tridesetimi leti, ko je leta 1402 iz Prage odpeljal odstavljenega brata, Václava IV. V času kronanja za češkega kralja leta 1420 je Sigismund uporniško Prago neuspešno oblegal. Zdaj pa se je vrnil kot triumfirajoči vladar, pred mestom ga je pričakala slavnostna delegacija predstavnikov praških mest, da bi mu predali ključe mestnih vrat in Praškega gradu. Celotno Sigismundovo skoraj leto trajajoče bivanje v Pragi je potekalo v znamenju obnove kraljeve moči v kraljevini Češki. Vitalnost in vladarska učinkovitost starega ter zelo bolnega Sigismunda sta bili občudovanja vredni. Skoraj vsak dan je prihajal na različna zasedanja, ki jim je tudi predsedoval, sodeloval je na pogajanjih s številnimi poslanstvi in se udeleževal raznih ceremonialnih slovesnosti. Iz Prage je vodil tudi zadeve v cesarstvu, posegal je v dogajanje na baselskem koncilu in reševal tudi razmere v Ogrski kraljevini. Turška nevarnost na južni meji je bila vse bolj

[28] *Conc. Basileen*. I, 765.
[29] AMB, št. 1430.
[30] Šmahel, F., *Husitská revoluce* III, str. 312. Avtor predstavlja podroben opis dogajanja, ki je pripeljalo do sprejema jihlavskih kompaktat, prav tam, str. 296–313.
[31] Kafka, F., *Poslední Lucemburk*, str. 200.
[32] AMB, št. 1450.

pereča.[33] Cesar je v odgovoru na najnovejša poročila o turških vpadih, ki mu jih je poslal transilvanski vojvoda Peter Čech iz Levic, 7. februarja 1437 iz Prage zapisal, da bo nemudoma po kronanju kraljice Barbare, ki bo 11. februarja, s češko vojsko prišel v Ogrsko in se odpravil proti Turkom.[34] Te obljube cesar najverjetneje ni jemal resno, dani termin ni bil realen, z njo je hotel samo opogumiti in pomiriti transilvanskega vojvodo.

Prisotnost v Pragi je bila tudi za grofe Celjske pomemben mejnik, nazadnje so le dočakali povišanje v knežji stan, za katerega so si prizadevali že od tridesetih let. Uradnega obreda, ki je potekal na Staromestnem trgu, se je udeležil samo Barbarin nečak Ulrik Celjski, njegovega očeta Friderika v Pragi ni bilo. Listina o povišanju je bila datirana 30. novembra 1436. Sigismund je za povišanje Celjskih izbral najprimernejši čas, ker je bil glavni nasprotnik, avstrijski knez Friderik V. (mlajši), poznejši cesar Friderik III. Habsburški, takrat na romanju v Sveti deželi. Sigismund se je tako izognil zahtevi po njegovem soglasju kot rimsko-nemškega kneza, ki ga je stvar najbolj zadevala. Po vrnitvi je pri Sigismundu nemudoma protestiral: cesar naj sploh ne bi imel nobene pravice povišati Celjske brez njegovega pristanka kot fevdalnega gospoda, ker so bili grofje Celjski vazali Habsburžanov. A bilo je že prepozno, Celjski so postali knezi, njihove grofije Celje, Ortenburg in Strmec (Sternberg) pa kneževine. Dolgo odrinjeno in prikrito sovraštvo med Habsburžani in Celjani se je začelo ponovno vse ostreje prebujati. Obe strani sta iskali zaveznike. Ni naključje, da so se med habsburškimi zavezniki pojavili senjski grofi Frankopani. S Celjskimi so imeli mnogo neporavnanih računov, od umorjene pripadnice rodbine do spora za položaj slavonskega bana ter drugih resnih konfliktov.[35] 29. junija 1437 je Friderik V. Habsburški z njimi za dobo desetih let sklenil vojaško zavezništvo.[36] Razlog za to je bila zasedba Krške škofije na Koroškem, kjer so nemiri izbruhnili z vso močjo in prerasli v nekajletno odkrito vojno.[37]

Nad grofi Celjskimi so se začeli zgrinjati črni oblaki. V krogu oslabelega kralja Sigismunda je vse večji vpliv dobivala dvorska klika okrog kanclerja Gašperja

[33] Pravilneje bi bilo treba uporabljati pojem Osmani, osmanski imperij po vladajočij dinastiji Osmanov. Vsa Evropa je v tem obdobju dojemala Osmane kot Turke, v srednjeveških ogrskih virih se pojavljajo skoraj izključno s tem pojmom. Redkeje se pojavlja oznaka »Mohamedova sekta« (*Maumeti sectam Macometi secta*). Za oznako Osmanov bom zato uporabljala uveljavljeni pojem Turki.

[34] DL 25 951.

[35] Zawadzky, *Die Cillier*, str. 71–74. O povišanju Celjskih v knežji stan in protestih Friderika V. glej podrobno Štih, *Die Grafen von Cilli*, str. 84–88.

[36] Štih, *Die Grafen von Cilli*, str. 88.

[37] Prav tam, str. 89.

Šlika, ki je bila zelo sovražno nastrojena proti Celjskim, predvsem proti kraljici Barbari. V trenutku, ko je Sigismund hudo zbolel in so njegove posle začeli voditi drugi, je bilo jasno, da je usoda kraljice Barbare in njenega nečaka Ulrika zapečatena. V teh razmerah se je težko bolan in nemočen kralj Sigismund odločil za vrnitev v Ogrsko, vendar na cilj svoje poti ni prišel. Po bolečem in napornem potovanju v mrzlem vremenu je 9. decembra 1437 umrl v moravskem mestu Znojmo. Kraljico Barbaro so tik pred njegovo smrtjo zaprli, Ulrik pa si je s pravočasnim begom rešil življenje. Rodbina grofov Celjskih se je za kratek čas znašla na kolenih.